

Ірина МАГРИЦЬКА
(м. Луганськ)

ЧОМУ ІНІЦІАТИВИ ПРЕЗИДЕНТА З ПРОБЛЕМОЮ ГОЛОДОМОРУ НЕ ЗНАХОДЯТЬ ПІДТРИМКИ НА СХОДІ УКРАЇНИ

За дуже нелегку справу взявся президент Віктор Ющенко, намагаючись поставити на належний державний рівень визнання Голодомору 1932-1933 років актом геноциду українського народу та увічнення пам'яті його жертв. За його попередника Л.Кучми тема Голодомору преспокійно актуалізувалася лише раз на рік. Сьогодні ми з вуст Віктора Андрійовича чуємо її розвиток мало не щодня.

Мені особисто хвилювання президента з цього приводу цілком зрозумілі, адже, готуючи до друку книгу про Голодомор на Луганщині¹, я записала й розшифрувала не одну сотню спогадів своїх земляків і напевно знаю, що без історичної пам'яті нашому суспільству ніколи не стати на цивілізований і демократичний шлях розвитку.

Із почутих мною розповідей свідків Голодомору постає жахлива картина справжнього геноциду українського селянства, коли завдяки вилученню в нього владою всього їстівного на Луганщині вмирили цілі сім'ї (а сім'ї тоді були великі, багатодітні) і навіть села. Геноцид, здійснений у формі голодомору, хоча й був спрямований на знищення лише частини українських селян, усе ж мав для нашого народу важкі генетичні та націоруйнівні наслідки. Зважаючи на труднощі нашого теперішнього державотворення, постає запитання: а чи не має цей нищівний етноудар 1933-го характеру незворотної дії для українства?..

Спілкуючись із різними категоріями людей, як дослідник Голодомору цікавлюсь їхнім ставленням до цієї теми. Дуже мало зустрічаю своїх однодумців. Це внутрішньо інтелігентні люди (освічені й не дуже), наділені мораллю. Це й ті, кого торкнувся сам Голодомор, та їхні діти й онуки, яким батьки й діди про це розповідали. Більшість же людей, навіть наділених інтелектом, мало що знають про цю подію — елементарно через брак інформації. Можливо, тому вони виступи президента щодо Голодомору сприймають як політично заангажовані й часом набридливі.

Серед студентської молоді, позбавленої національної свідомості та орієнтованої на споживацькі цінності, інколи зустрічаю молодих людей, що не можуть приховати свого психологічного дискомфорту від самого слова "Голодомор". Навчилася приховувати цей психологічний дискомфорт місцева влада з президентської вертикалі, адже їй треба залишатися при владі.

Досить часто зустрічаю осіб (переважно з числа старшого покоління), яких у прямому розумінні нудить від слів "Голодомор" і "геноцид" і які в розмові про це не можуть стримати своєї агресії і по відношенню до людини, яка має іншу думку, і до президента, що, на їхній погляд, винайшов цей Голодомор на угоду американцям і "бандерівцям". Таких людей краще не чіпати цією темою, бо вони починають тобі наносити образи на зразок "фашистка", "помаранчева зараза" тощо й погрожувати фізично розправитися з усіма "помаранчевими", хто (в чому вони не сумніваються) винен у всіх їхніх бідах. Ця категорія — малоосвічені люди,

свого часу зомбовані комуністичною ідеологією; вони так і залишились у полоні тогочасних міфів і легко підпадають під сучасні антиукраїнські міфи. За моїми спостереженнями, серед цих людей чимало (як не дивно!) вихідців із сіл або районів, найбільше вражених Голодомором. Не думаю, що батьки кожного з них належали до більшовицької влади, яка відбирала в односельців все їстівне, а сама таким чином рятувалася від голодної смерті. Мабуть, така поведінка моїх співрозмовників із цієї категорії умотивована страхом перед голодною смертю в їхніх батьків, який має властивість передаватися наступним поколінням (цікаво, а чи знали ідеологи й організатори голодомору українських селян, що він буде мати настільки перспективні для них — ідеологів та організаторів — наслідки?).

Ще одну категорію серед моїх земляків можна виділити з числа місцевої влади, не підпорядкованої безпосередньо президентові (це представники органів місцевого самоврядування), і близьких до них регіональних журналістів. За рідкими винятками, які через свою нечисленність не міняють загальної картини, представники місцевих рад усіх рівнів принципово опозиційні до будь-яких дій і висловів В.Ющенка — лише на тій підставі, що він не одного з ними політичного забарвлення. Навіть якщо ці дії та вислови однозначно спрямовані на користь народу, якому вони служать.

Щодо медійників — вони майже всуціль або ворожі до всього українського, до чого закликає президент, і прихильні до всього інтернаціонального (розумій “російського”), або, навіть якщо й мають відмінну від своїх колег думку, змушені писати й озвучувати в ефірі те, що їм скажуть їхні господарі — обл- або райради чи місцеві олігархи, в чиїх руках ці медіа. У результаті такої роботи місцевих ЗМІ все, що стосується Голодомору, як правило, або інтерпретується журналістами явно не з української, державницької точки зору, або взагалі замовчується, зводиться нанівець.

Продемонструю цю тенденцію на прикладі з власного досвіду. На презентацію книги “Врятована пам’ять”, яка відбулась у березні цього року, були запрошені нібито всі луганські журналісти. З’явилося ж — дуже мало (очевидно, інші отримали від свого керівництва вказівку ігнорувати цей захід). Сорок хвилин я розповідала про нелегку, але цікаву роботу над книгою, наводила вражаючі факти, ділилася спостереженнями й висновками. А в місцевих газетах не знайшла навіть короткої інформації ні про презентацію, ні про саму книгу. Одна журналістка ставила мені провокаційні запитання типу: “А ви доведіть, що це був геноцид саме українців!”, але так нічого про відвіданий нею захід не написала. Зате два телеканали — ЛОТ і ЛКТ (один підпорядкований облміністрації, другий — облраді), наче змовившись, дали в ефір лише одну малозначущу фразу промовця. В очах тих, хто був присутній на презентації, це була просто насмішка з книги та її автора. І, мабуть, зовсім саркастично виглядало повідомлення на інтернетсайті ЛОТу про те, що побачила світ книга про Голодомор на Луганщині під назвою “Втрачена пам’ять” (чому б уже не назвати її “Амнезія пам’яті”?).

Мені відомі випадки, коли журналісти газет, що є друкованими органами районних рад, отримавши в подарунок цю книгу, казали своїм колегам, що ніколи не будуть використовувати наведений у ній фактичний матеріал. Натомість деякі місцеві газети люб’язно надають свої шпальти позаштатним авторам — так званим

“ветеранам Великої вітчизняної війни”, які з усіх сил доводять, що Голодомор 1932-33 років не був для українців геноцидом, а від голоду тоді постраждали всі народи Радянського Союзу² (напрочуд схожу думку сьогодні артикують російські політики і вчені).

Депутати місцевих рад до недавнього часу абсолютно ігнорували такі заходи, як покладання квітів до пам'ятних знаків жертвам Голодомору на Луганщині, відкриття пам'ятників і виставок, присвячених цій події, не брали участі в тематичних “круглих столах”. Зате з задоволенням з'являлися на телепередачі, де можна було висловитися з запереченнями щодо Голодомору.

Найактивніші депутати, на противагу ініційованим президентом, проводять свої, абсолютно протилежні за змістом заходи — як-от недавно найактивніший депутат Луганської міської ради Арсен Клінчаєв і ще кілька активістів із Партії регіонів заклали в центрі обласного центру камінь, на місці якого буде встановлено “пам'ятник жертвам ОУН-УПА на Луганщині”. Якщо для пам'ятника жертвам Голодомору на Луганщині місцева влада довго не виділяла місце, то для цього — не сумніваймося — найкраще місце буде виділено без будь-яких зволікань. А хто бачив проект їхнього пам'ятника, кажуть, що він за формою і задумом до болю схожий на майбутній пам'ятник жертвам Голодомору, який планують установити в Луганську (чи це не ще одна гримаса тих, хто не має ні честі, ні совісті, зате вдає, що живе в демократичному громадянському суспільстві?).

Одноставно підтримали й навіть випередили своїх обласних колег районні “регіонали” (саме представники Партії регіонів кількісно переважають серед депутатів усіх рівнів на Луганщині). Так, у Сватівському районі, який під час Голодомору втратив не менше половини своїх мешканців, уже встановили не лише пам'ятник його жертвам, а й “жертвам ОУН-УПА”: кажуть, що одна сватівчанка за комсомольською путівкою поїхала після війни на Івано-Франківщину й була там закатована “бандерівцями”. Остання тема дуже популярна в обл- і райрадівських ЗМІ, зате на об'єктивне висвітлення теми Голодомору тут досі накладене табу.

Останнім часом із місцевими “регіоналами” відбуваються дивні перетворення: із районів повідомляють, що їхні депутати почали брати участь у заходах, які ініціює президент — зокрема у відкритті пам'ятників померлим голодною смертю своїм землякам. Не думаю, що роблять вони це свідомо, з ідейних переконань, а також “для галочки”. Усім відома сувора партійна дисципліна Партії регіонів, і в Києві, напевно, не потерпіли б такої самодіяльності від своїх однопартійців. Мабуть, це “перші ластівки” — провісниця якихось змін у Верховній Раді...

Розповідаючи читачам про ставлення своїх земляків до теми Голодомору, я не назвала ще одну категорію людей. Це — майбутні громадяни України. Деякі вчителі шкіл і ліцеїв, знаючи особисто або через своїх знайомих про мою роботу з дослідження цієї теми, організують мені зустрічі зі своїми вихованцями. Провівши кілька лекцій, я була присмнено вражена тим, з яким інтересом діти слухали мою розповідь. В очах жодної дитини я не побачила байдужості, жоден із них не заперечував факт Голодомору. Упевнена: якщо в цих учнів є вчителі, які розуміють, наскільки важливою для молоді є історична пам'ять, то з них виростуть справжні громадяни України.

Разом з тим у мене є великий сумнів у тому, що вся наша учнівська молодь через кілька років стане саме такою. Адже в середніх навчальних закладах Луганської області зараз працює чимало вчителів, які ні за яких обставин не хочуть подивитися на нашу історію українськими очима і не дають це зробити своїм учням. Естафету від таких учителів згодом переймуть викладачі вишів, які мало чим відрізняються від своїх шкільних колег.

Якщо більшості людей середнього і старшого віку вже важко міняти свої погляди на українську історію, бо їхній світогляд формувався за радянських часів, то незалежній українській державі треба докласти всіх зусиль, щоб об'єктивна історія стала надбанням молодішої генерації українців. Інакше сама держава Україна не матиме майбутнього. На моє переконання, тут недостатньо одних тільки заяв та указів президента і не досить активної на сьогодні роботи новоствореного Інституту національної пам'яті.

Тут уже хто кого переможе: або реліктові імперські сили — спадкоємці репресивних органів, що здійснили супротив України злочин 1932-33 років і які сьогодні мають міцні позиції в усіх державних і недержавних українських структурах, або українська держава, яка спроможеться врешті-решт налагодити й систематизувати роботу з проблем історичної пам'яті і донести її передусім до свого молодого покоління.

---

¹ Врятована пам'ять. Голодомор 1932-33 років на Луганщині: свідчення очевидців. — Т. 1. /Упорядник Ірина Магрицька. — Луганськ: Промдрук. — 2008. — 464 с., вкладки 16 с., іл.

² Напр.: Иванцов Ким, ветеран Великой Отечественной войны. Голод и мор, или Пляска на костях жертв // Ракурс-плюс. — 2008. — № 28 (9 апреля). — С. 9; № 30 (16 апреля). — С. 9; № 33 (30 апреля). — С. 8.